

BILANCES

Bibliotēka

Vita Zariņa

Saimnieciskās darbības novērtēšana, izmantojot finanšu analīzi

LIETIŠKĀS
INFORMĀCIJAS
DIENESTS

I Z D E V N I E C Ī B A

Rīga 2022

UDK 657

Za723

Vita Zariņa
Saimnieciskās darbības novērtēšana,
izmantojot finanšu analīzi

© Vita Zariņa, 2022

© SIA „Lietišķās informācijas dienests”, 2022

Literārā redaktore Rita Cielēna

Maketētājs Arvis Villa

Vāka foto: © 5second – stock.adobe.com

Fotogrāfs Aivars Siliņš

Visas tiesības aizsargātas. Aizliegts jebkādu grāmatas daļu reproducēt jebkādā formā un veidā bez rakstiskas autortiesību turētāja atļaujas.

Izdevējs: SIA „Lietišķās informācijas dienests”

Adrese: Graudu ielā 68, Rīgā, LV–1058

Tālrunis: 67606110

Fakss: 67606120

www.lid.lv

ISBN 978–9984–896–34–2

Anotācija

Grāmata ļaus izprast finanšu vadības teorētisko koncepciju, metodes, paņēmienus, kuri ir saimniecisko lēmumu pamatā, balstoties uz iepriekšējo periodu finanšu informāciju. Autore apkopojusi savu ilgu gadu pieredzi, kā arī citu autoru publikācijas – atsauce darba nobeigumā.

Grāmata strukturēta un sakārtota tā, lai grāmatveži un finanšu vadītāji ikdienā varētu lietot to savā darbā, kā arī studenti šo materiālu varētu izmantot mācību procesā kā bakalaura, tā arī maģistrantūras programmās. Materiāls orientēts uz mazo un vidējo biznesu, kas Latvijā veido uzņēmējdarbības lielāko daļu.

Grāmata sastāv no divām nodaļām – pirmajā ir raksturota finanšu analīze kā daļa no finanšu vadības sistēmas uzņēmumā un otrajā nodaļā ir parādītas konkrētas finanšu analīzes metodes ar piemēriem.

Saturs

Ievads	6
1. Finanšu analīze kā finanšu vadības sastāvdaļa	8
2. Saimnieciskās darbības novērtēšanas iespējas	12
2.1. Saimnieciskās darbības novērtēšanas kritēriji	14
2.2. Pārskatu lasīšana	16
2.3. Horizontālā un vertikālā analīze	24
2.4. Finanšu koeficientu analīze	26
2.4.1. Likviditātes rādītāji	29
2.4.2. Finanšu stabilitātes rādītāji	36
2.4.3. Aprites rādītāji	40
2.4.4. Rentabilitātes rādītāji	53
2.4.5. Kapitāla tirgus rādītāji	64
2.4.6. Maksātspējas un bankrota prognozēšanas iespējas	71
Izmantotā literatūra	76
Pielikumi	78

levads

Uzņēmuma veiksmīga darbība un attīstības iespējas lielā mērā atkarīgas no pareiziem vadības lēmumiem, kuri vistiešākā mērā ietekmē kopējo finansiālo stāvokli un atspoguļojas uzņēmuma vērtībā.

Finanses ieņem vienu no vadošajām vietām uzņēmumu resursos, un to vadīšana ir uzņēmumu prioritāte jebkura veida biznesam neatkarīgi no to formas, darbības veida un darbības apjoma. Finanšu vadība ir viena no dinamiski attīstītajām ekonomikas nozarēm, un tā ir vērsta uz lielu spektru papildu zinību un uzdevumu, kas rodas biznesa vadības procesā.

Lai varētu pieņemt jebkuru vadības lēmumu, ir vajadzīga informācija. Priekšstata iegūšanai par to, kā funkcionē uzņēmums, nepieciešams iegūt informāciju.

- Kādi līdzekļi tiek izmantoti saimnieciskajā darbībā, un kāda ir to pašreizējā vērtība?
- Kā līdzekļi tiek finansēti?
- Cik efektīva ir uzņēmuma darbība?
- Kādiem finanšu riskiem pakļauts uzņēmums?

Informācija galvenokārt tiek ņemta no finanšu pārskatiem, kurus sagatavo grāmatvedība, balstoties uz uzskaites un novērtēšanas prasībām, kas ietvertas normatīvajos aktos. Lai informācija pārskatos būtu izmantojama arī ārējiem lietotājiem un būtu lietderīga lēmumu pieņemšanai, Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likumā ir noteikti kritēriji, prasības un struktūra informācijas uzskaitē, novērtēšanai un uzrādīšanai.

Šī grāmata ļaus izprast finanšu vadības teorētisko koncepciju, metodes, paņēmienus, kuri ir saimniecisko lēmumu pamatā, balstoties uz iepriekšējo periodu finanšu informāciju. Grāmatā apkopota autore ilgu gadu pieredze, kā arī citu autoru publikācijas, atsauce darba nobeigumā.

Grāmata strukturēta un sakārtota tā, lai ikdienā grāmatveži un finanšu vadītāji varētu izmantot savā darbā, kā arī studenti šo materiālu varētu izmantot mācību procesā kā bakalaura, tā arī maģistrantūras programmās. Materiāls orientēts uz mazo un vidējo biznesu, kas Latvijā veido uzņēmējdarbības lielāko daļu.

Grāmata sastāv no divām nodaļām – pirmajā ir raksturota finanšu analīze kā daļa no finanšu vadības sistēmas uzņēmumā un otrajā nodaļā ir parādītas konkrētas finanšu analīzes metodes ar piemēriem. Labākai tēmas izpratnei ir pievienoti pielikumi ar reālu uzņēmumu finanšu informāciju un to analīzi.

Grāmatā lietoti starptautiski pieņemtie apzīmējumi angļu valodā, visi termini ir tulkoti un paskaidroti.

1.

Finanšu analīze kā finanšu vadības sastāvdaļa

Uzņēmuma konkurētspēja un maksātspēja lielā mērā ir atkarīga no racionālas finanšu izmantošanas organizācijās. Savukārt finanšu vadība ir daudz plašāks jēdziens, kurā ietilpst ne tikai naudas līdzekļu vadība, bet arī visu pārējo īstermiņa un ilgtermiņa aktīvu, kā arī pašu kapitāla un aizņemtā kapitāla vadība. Finanšu vadība ir ražošanas ekonomiskās sistēmas sastāvdaļa. Tajā ir ietverti visi uzņēmuma pārvaldes principi un metodes.

Kā ekonomiska kategorija finanses ir specifiska ekonomisko attiecību sfēra, kas saistīta ar naudas līdzekļu veidošanu, sadali un izlietojumu.

Finanšu resursi biznesā ir svarīgi, tāpēc to pārvaldīšanu izdala kā atsevišķu biznesa vadības sfēru – finanšu vadību. Finanšu vadība ir finanšu resursu vadība un uzņēmuma finanšu darbības vadība, kas vērsta uz uzņēmuma stratēģisko un īstermiņa mērķu realizāciju. Lai to realizētu, finanšu vadība ietver:

- aktīvu vadību;
- kapitāla vadību;
- investīciju vadību;
- naudas plūsmas vadību;
- finanšu risku vadību.

Aktīvu vadība izpaužas, nosakot reālu nepieciešamību pēc aktīviem, izejot no plānotiem saimnieciskās darbības apjomiem, to struktūru optimizācijas, lai efektīvāk izmantotu, likviditātes nodrošināšanu un finansēšanas avotu saskaņošanu.

Kapitāla vadība ir orientēta uz finanšu resursu nodrošināšanu esošajiem un perspektīvajiem darbības veidiem (projektiem) uzņēmumā atbilstoši tā attīstības stratēģijai. Tas sevī ietver kopējā kapitāla nepieciešamību, visizdevīgāko finansēšanas avotu atrašanu, kapitāla izmaksu minimizāciju un tā efektīvu izlietošanu.

Investīciju vadība ietver investīciju politikas veidošanu, kas vērsta uz uzņēmuma stratēģisko un taktisko mērķu realizāciju. Tiek izvērtēta investīciju projektu lietderība, lai atlasītu visefektīvākos un pieņemamos investīciju projektus, izstrādātu kapitālieguldījumu budžetus un vadītu šo projektu realizāciju.

Naudas plūsmas vadība ir ļoti svarīga funkcija uzņēmuma ikdienas darbībā. No šīs funkcijas realizācijas ir atkarīga uzņēmuma likviditāte, maksātspēja un finansiālā stabilitāte. Funkcijas būtība ir ienākošās un izejošās naudas plūsmas veidošana, tās saskaņošana laikā, apjomā un darbības veidos (projektos).

Riska vadības funkcija izpaužas risku identificēšanā, to līmeņa izvērtēšanā, iespējamo zaudējumu noteikšanā.

Lai kādu procesu varētu vadīt, tas vispirms ir jāsaprot, jānovērtē, jāaprēķina un tad, iegūstot pilnu informāciju, var pieņemt atbilstošus vadības lēmumus.

Finanšu vadības uzdevumu loks ir ļoti plašs, realizācija parasti ir ļoti darbietilpīga, kas prasa lielu informācijas apjomu, un lēmumu pieņemšana nereti ir jāveic ātri.

Pamata informācija tiek ņemta no finanšu uzskaites un finanšu pārskatiem.

Finanšu uzskaiti veic divos līmeņos:

- pirmais līmenis – saistās ar informāciju par saimnieciskajā darbībā notikušiem faktiem un atspoguļojas finanšu grāmatvedībā;
- otrais līmenis – ir orientēts uz tuvāku vai tālāku nākotni ar mērķi palīdzēt uzņēmējdarbības vadītājiem pieņemt pareizus un pamatotus lēmumus, un tas saistās ar vadības grāmatvedību.

Finanšu uzskaites galvenie uzdevumi ir:

- nodrošināt uzņēmumu vadību ar precīzu, patiesu un savlaicīgu informāciju saimniecisko lēmumu pieņemšanai;
- nodrošināt uzņēmuma materiālo, darbaspēka un finanšu resursu izmantošanas un īpašumu saglabāšanas kontroli;
- nodrošināt finanšu pārskata lietotājus ar patiesu un pilnīgu informāciju par uzņēmuma saistībām, saimnieciskās darbības rezultātiem un finansiālo stāvokli;
- novērtēt uzņēmuma vadības darbības efektivitāti un iespējamos riskus, ievērot normatīvo aktu prasības.

Uzņēmuma finanšu resursi tiek izmantoti vairākos virzienos, no kuriem tirgus apstākļos galvenie ir:

- maksājums, kas saistīts ar kredītsaistību izpildi;
- peļņas investēšana uzņēmuma attīstībā, zinātniskiem pētījumiem, tehnoloģijās;
- ieguldījumi ražošanas nepārtrauktības nodrošināšanai;
- finanšu resursu investēšana vērtspapīros;
- labdarība u.c.

Galvenie finanšu vadītāja uzdevumi ir pilnveidot un organizēt uzņēmuma darbību tā, lai efektīvāk izmantotu visus resursus, galvenokārt finanses un kapitālu ar orientāciju uz uzņēmuma vērtības palielināšanu un peļņas veidošanu.

Finanšu vadības procesa galamērķis ir nodrošināt peļņu uzņēmumā. Finanšu vadības process sastāv no:

- plānošanas,
- organizēšanas,
- analīzes,
- kontroles.

Tāpat viena no būtiskajām finanšu vadības funkcijām jeb uzdevumiem ir sekot līdzi uzņēmuma saimnieciskās darbības rezultātiem, kā plānotajiem, tā arī faktiskajiem, un rādītājiem, kas to ietekmē. Lai varētu novērtēt saimniecisko darbību, tiek izmantotas dažādas metodes, kas arī tiek apskatītas nākamajās nodaļās.

2.

Saimnieciskās darbības novērtēšanas iespējas

Viens no svarīgākajiem finanšu vadītāja uzdevumiem ir sekot līdzi situācijai uzņēmumā, pēc iespējas ātrāk saprast, kur radušās problēmas, un, jo ātrāk problēmas tiks konstatētas un novērstas, jo veiksmīgāk darbosies uzņēmums.

Uzņēmuma darbības analīzei ir svarīga loma uzņēmuma vadīšanā. Analīzes uzdevums, no vienas puses, ir noteikt uzņēmuma darbības efektivitāti pārskata periodā un noteikto mērķu sasniegšanu, bet, no otras puses, noteikt uzņēmuma darbības attīstības iespējamus virzienus esošajā un perspektīvajā periodā, ņemot vērā nepieciešamos materiālus, finansiālos un darbspēka resursus.

Uzņēmumu saimniecisko darbību var novērtēt dažādos veidos: vērtējot klientu apmierinātību, produktu/pakalpojumu kvalitāti, darbinieku un klientu lojalitāti un daudzus citus faktorus, bet šajā grāmatā saimnieciskā darbība tiks novērtēta mazāk subjektīvi, balstoties tikai uz uzņēmumu finanšu informāciju.

Neatkarīgi no tā, kurā nozarē uzņēmums darbojas, tā galvenais mērķis ir peļņas gūšana, jo, lai varētu ilgu laiku stabili darboties tirgū un būt konkurētspējīgs, uzņēmumam ir jāstrādā ar peļņu un jāspēj generēt naudu.

Lai uzņēmums būtu veiksmīgs, vadītājiem ir jābūt labām zināšanām un spējai orientēties dažādās jomās, piemēram, grāmatvedībā, juridiskajos jautājumos un mārketingā. Uzņēmējiem ir jā rūpējas par to, lai uzņēmums spētu segt izmaksas un saistības, kā arī sasniegt izvirzītos īstermiņa un ilgtermiņa mērķus. Uzņēmuma finansiālais stāvoklis ir nozīmīgs, jo uzņēmums nav spējīgs ilgstoši darboties ar zaudējumiem. Tas ir iemesls, kāpēc ir nepieciešama rūpīga un nepārtraukta uzņēmuma darbības rezultātu novērtēšana, lai laikus pieņemtu pareizos lēmumus.

Uzņēmuma pastāvēšanas un izaugsmes nodrošināšanai ir nepieciešama kapitāla racionāla izmantošana un efektīva līdzekļu iesaistīšana peļņas veidošanā.

2.1. Saimnieciskās darbības novērtēšanas kritēriji

Uzņēmuma saimnieciskās darbības rezultāts un tā novērtējums interesē uzņēmuma īpašniekus, darījuma partnerus, kreditorus un Valsts ieņēmumu dienestu, un šo rezultātu palīdz novērtēt uzņēmumu finanšu analīze.

Finanšu analīze ļauj **novērtēt** uzņēmuma finanšu rādītājus, salīdzinot tos:

- ar iepriekšējo periodu rādītājiem;
- ar citu uzņēmumu rādītājiem.

Saimnieciskās darbības rezultātus ir praktiski neiespējams novērtēt bez salīdzinājuma.

Finanšu analīze ir metožu kopums, ar kuru palīdzību tiek vākta un apstrādāta informācija par uzņēmuma saimniecisko darbību, lai pieņemtu atbilstošus vadības lēmumus. Tā ietver finanšu datu izmantošanu, lai novērtētu uzņēmuma sniegumu un varētu ieteikt, kā uzlabot turpmāko darbību. Finanšu analīze parāda uzņēmuma pašreizējo finansiālo stāvokli un dod zināšanas uzņēmuma vadītājiem par notiekošo uzņēmumā, kā arī priekšlikumus finansiālās darbības uzlabošanai.

Finanšu analīze ir domāta ne tikai uzņēmumu vadītājiem. Investori un analītiķi pēta uzņēmumu finanšu pārskatus, salīdzinot vienas nozares uzņēmumus. Finanšu pārskati parāda, kuros uzņēmumos ir izdevīgi investēt naudas līdzekļus, lai gūtu peļņu.

Finanšu pārskatu analīzes mērķis ir izmantot uzņēmumu sagatavotos finanšu pārskatus, lai novērtētu pagātņi, pašreizējo un potenciālo sniegumu un uzņēmuma finanšu stāvokli. Finanšu pārskatu galvenais mērķis ir sniegt ieinteresētajām personām vai lietotājiem noderīgu un

patiesu finanšu informāciju par uzņēmumu. Lai gan biežāk tiek analizēti iepriekšējie periodi, tomēr tas ļoti labi parāda tendences un dod iespēju pieņemt lēmumus uzņēmuma attīstībai. Tāpat arī iespējams analizēt plānoto informāciju.

Finanšu pārskatu analīze ir labākais veids, kā novērtēt uzņēmuma finansiālo stāvokli konkrētā laika periodā vai vairāku gadu garumā, ja ir pieejama tikai oficiāli sniegtā informācija, jo tā dod iespēju novērtēt, kā uzņēmums izmanto tam pieejamos resursus, kā arī uzņēmuma stabilitāti un konkurētspēju. Šī iemesla dēļ ir svarīgi noskaidrot, kādus uzdevumus ir iespējams risināt, izmantojot finanšu analīzi.

Galvenie finanšu analīzes uzdevumi:

- Analizēt uzņēmuma saimnieciskās darbības rezultātus un noteikt finanšu resursu izmantošanas efektivitāti.
- Noteikt saimnieciskās darbības rezultātu izmaiņas un novērtēt to raksturu, salīdzinot ar iepriekšējo pārskata periodu.
- Noskaidrot saimnieciskās darbības finanšu stāvokļa izmaiņu veicinošos faktoros.
- Prognozēt finanšu stāvokļa nākotnes tendences un uzņēmuma iespējas konkurences cīņā, pieņemt attiecīgai situācijai atbilstošus lēmumus.

Lai veiktu uzņēmuma saimnieciskās un finansiālās darbības analīzi, ir jāsaprot, ka tikai tad, ja finanšu pārskatos informācija ir precīza un patiesa, tā sniegs pareizu rezultātu. Tāpat svarīgi saprast, ka tikai viens atsevišķs rādītājs, lai arī rēķināts vairāku gadu garumā un salīdzināts ar nozares vidējiem rādītājiem, nedos pilnīgu priekšstatu par uzņēmuma darbības rezultātu.

Finanšu analīzē var izmantot vairākas metodes, populārākās varētu būt šādas:

- pārskatu lasīšana;
- horizontālā analīze;
- vertikālā analīze;
- finanšu koeficientu analīze.